

Una raonada reivindicació de la presència de l'Església –preveres i seglars– en la castellanització/valencianització de la societat. Per a bé o per a mal, un paper idèntic al que exerceixen altres instàncies de poder i la mateixa societat, tan variada i polièdrica

Normes de Castelló i Església valenciana

Òscar Pérez Silvestre

■ **Entre la nòmina** de signants de les *Bases per a la unificació de l'ortografia valenciana* de 1932 hi ha, aparentment, unes absències. No hi ha cap dona, pocs alacantins i només dos *hòmens d'Església*, un dels quals, el pare Lluís Fullana, es va atrevir a afegir, per a més inri, aquesta nòtula pseudocondicional: «Atés lo caracter provisional que tenen les Bases anteriors no tenim inconvenient en firmarles.»

Aquesta anècdota ha sigut elevada a categoria pel discurs interpretatiu hegemònic, i sol coadjuvar a la justificació fictícia per què l'Església no ha sigut mai un agent de valencianització de la societat en què s'incardina, o, dit altrament, per què en rares ocasions ha evangelitzat en la llengua del país.

En realitat, ni el pare Fullana ni tampoc el canonge valencià Josep Sanchis Sivera firmaren les *Bases* com a representants de l'Església, sinó pels seus treballs filològics i erudits, respectivament, de valor inqüestionable llavors i per les simpaties que suscità al cap-icasal una corretja de transmissió anomenada Teodor Llorente Falcó. L'aura de Fullana havia començat a decandir cap al 1929, però continuava sent un element indispensable per al consens lingüístic per la seua ascendència. Hui, des del coneixement més profund

de la realitat, hem de dir amb claredat que aquesta afirmació sobre el paper minúscul o nul de l'Església és una falsedat articulada des del prejudici que s'adiu a la conveniència dels esquemes d'interpretació que, per a dissort nostra, són els que més corren. Alguns analistes han sabut veure que l'assoliment de 1932 és el fruit d'un procés, però sembla que el tòpic que s'hi ha instal·lat dóna a entendre que qui no apareixia en la foto –entre les signatures, vull dir– no hi era present, o no li interessava aquell consens, o en el pitjor dels casos, hi estava en contra. I això, ni de bon tros.

Efectivament, les Normes de Castelló són el producte en què desemboquen tots els esforços, els encerts i els

que utilitze uns altres mètodes, amb una influència constant en la vida quotidiana de la comunitat. Ço és: l'Església és un element més de la societat, variat i polièdric, no uniforme, amb els encerts i les errades de qualsevol grup social, integrada per membres que procedeixen d'eixa mateixa societat. Per tant, si la seua obra és rica o esquifida, deu ser perquè la resta de la societat de què és part ha sigut capaç, o no, d'assolir la maduresa i la normalitat que desitjaríem trobar en els seus actes. Desig i realitat, dues dimensions que convé mantindre separades.

Quan parlem d'Església solem pensar sovint en els jerarques i en altres dignitats inferiors. El Poble de Déu, però,

FOTOGRAFIA: Eloi Ferrer

Mn. Eloi Ferrer Cadroi (Benassal 1894-1936), amb els mestres Carles Salvador i Josep Francesc Boix i Senmartí, en una excursió a la cova dels Cavalls de la Valltorta.

errors també, que es generaren des del segle XIX amb la Renaixença. Amb dades a la mà, l'Església valenciana pot presentar sense cap complex un estol de religiosos seculars, regulars i de creients laics que tingueren ben present en el seu ministeri la premissa de l'encarnació en el territori al qual servien i en què vivien. La conclusió a què arribe després d'uns anys de dedicació és que el paper de l'Església en la castellanització/valencianització de la societat és idèntic al paper que exerceixen altres instàncies de poder, tot i

és més que tot això. A més dels caps visibles amb quota de poder de decisió, hi ha la part més nodrida: els laics creients i practicants que treballen per la societat des d'una perspectiva confessional. En el cas que ens ocupa, aquest tret resulta indestruïble de la persona i de l'obra de personatges tan rellevants com Carles Salvador, Francesc Almela i Vives, Salvador Guinot Vilar, Lluís Revest, Àngel Sánchez Gozalbo, Josep Pascual Tirado, Emili Baró, Nicolau Primitiu i encara un llarg etcètera de noms que consten

o s'oculten entre les 14 entitats i els 61 personatges signataris. Alguns dels anteriors han sigut qualificats per Vicent Pitarch com personatges clau en l'èxit de les Normes de Castelló.

He parlat adés de *procés* que culmina en la data simbòlica del 21 de desembre de 1932, en un acte que no fou tal acte solemne com se sol pensar, que això ja fou desmitificat per Pitarch en sengles publicacions el 2002 amb motiu del 70è aniversari. En aquest procés, què hi aportaren els lletraferits cristians? Deixant de banda la ingent tasca de recuperació i interpretació dels materials que basteixen la memòria històrica (arxius, monuments...), fruit de la seua condició de grup social amb una formació humanística superior que té a l'abast els fons documentals, tot el moviment de renaixença —ara en minúscules— està esguitat de clergues i de cristians laics que troben en la llengua la matèria primera del seu treball intel·lectual o de creació. Pel que fa a l'interés més purament lingüístic, centrat en la recopilació de dades de la llengua vivent i antiga, és imprescindible parlar del revulsiu introduït pel canonge manacorí Antoni Maria Alcover a partir de 1901, en publicar la *Lletra de Convit* i dedicar llargues temporades a presentar-la i a reclutar col·laboradors per a l'Obra del Diccionari arreu de l'àrea lingüística. Com és evident, el canonge establí contactes

FOTOGRAFIA: Josep Maria Bertran Bojadós
Retrat del canonge Josep Maria Bertran Bojadós
(Cabanes 1872-Tortosa 1933). Arxiu de l'autor.

amb el personal més ben format de l'època, com ara mestres, professionals liberals, erudits i eclesiàstics. Per al cas del País Valencià, els meus càlculs personals aboquen un 63,82% d'elements religiosos (preveres, frares, jesuïtes i col·legials) que tingueren almenys un primer contacte amb Mn. Alcover i, d'entrada, s'hi oferiren a participar. Posteriorment, la realitat seria molt diferent, i el cos de col·laboradors potencials es reduiria moltíssim, fins a arribar al grup selecte més compromés.

Hi ha, encara, altres aspectes de l'ús social del valencià/català en l'àmbit religiós que convé tindre en compte: la predicació, l'ensenyament del catecisme, la publicació de revistes religioses, les col·laboracions en publicacions obertes a tota mena de redactors, la participació en actes de reivindicació

identitària de signe valencianista, etc. Aquestes i altres per a les quals ara no tenim espai són les aportacions que podem presentar com la labor d'aquesta Església particular que coadjuvà al desvetlament cultural i a l'arrelament. Hom hi podria objectar que són elements concrets, escassament representatius de la globalitat de la institució, però és just de la mateixa manera com s'esdevé en la resta de la producció literària (erudita i de creació) que trobem arreu del país. Cal, per això mateix, seguir el mateix camí d'escorcoll i d'anàlisi que s'ha seguit per a altres realitats que, aïlladament, poden semblar-nos desconnectades. Aquells cristians actuaven en relació directa amb les iniciatives de caire confessional i no confessional que la societat d'aquell temps va saber i va poder generar, i cal no oblidar-ho. De fet, alguna de les publicacions de l'AVL i més testimonialment l'exposició commemorativa que inaugurarà el 20 de novembre a la capital de la Plana incorporen aquest col·lectiu cristià a la història del procés de preparació de les Normes, *Deo gratias*.

És així que recuperem, amb nom i cognoms, una part negligida de l'àmplia família de responsables de la recuperació i normalització de la nostra llengua, l'activitat dels quals se centrava, per descomptat, en el seu ministeri sacerdotal, conventual o de cristians de la base. A més dels laics esmentats fins ara, cal consignar alguns deixebles influïts pel pensament del bisbe Torras i Bages mentre es formaven al Seminari de Tortosa, que va ser una de les portes d'entrada del vigatanisme al País Valencià, i també de la normativa fabriana. Parlem dels mossens Joaquim Garcia Girona, Manuel Betí Bonfill, Eloi Ferrer Cadroi, Joan Puig i Puig, Melcior Boix Rambla, Josep Pasqual Bono Boix, Josep Maria Bertran Bojadós, Manuel Rius Arrufat, Ramon Bruñó Escorihuela, Rossend Cucala Martí, Manuel Milián Boix, Josep Antolí Miralles, l'escolapi Pere Sadurní, Benet Traver, fra Bernardí Rubert Candau, Francesc Borràs Juan, Josep Ramos i Tàrraga, Facund Manzana Sorribes, Josep Pasqual Nàcher Miró, Enric Asensio Roca, Joan Granell Pertegàs, Joan Baptista Martínez i d'altres que visqueren entre el darrer terç del segle XIX fins al primer terç del XX. L'aportació de cadascú és diversa, especialitzada en molts casos i circumscrita de vegades a una època de la seua vida, però de totes totes valuosa. La nòmina és més llarga, però, la limite al clergat valencià de la diòcesi de Tortosa que conec millor.

Recapitem, doncs, i prenguem aire. Si les Normes són un exemple de consens i un model que ha perviscut fins ara, és sense dubte perquè unes parts molt variades de la societat —amb dons i carismes diversos, però amb un sol esperit— ho feren possible i continuen fent-ho possible. Com que hui n'hi ha per a tots, també convé insistir, com feia Agustí Colomer recentment parlant de l'exemple de Mn. Gonçal Vinyes (*Levante-EMV*, 11/11/2007), en el fet que l'Església valenciana de hui continue sent fidel i assumisca el seu compromís amb la llengua i la cultura valencianes, sense pors, amb valentia, com van saber fer en temps també difícils, per altres motius socials, aquells cristians que passaren per aci abans que nosaltres. ■